

EMMA DONOGHUE: A SZOBA

Szoba kilátás nélkül

SÁNDOR ANNA

Az ír regényírót az amstetteni emberrablás ihlette meg.

2008. április 27-én az osztrák Amstettenben 24 év rabság után kiszabadult Elisabeth Fritzl, akít saját apja tartott fogva szexrabszolga-ként a házuk pincéjében. Az amstetteni rémként elhíresült férfi hét gyermeket nemzett lányának, akik közül a legkisebb szabadulásukkor mindössze 5 éves volt. Az eset korántsem példa nélkül való, csak az elmúlt tíz évből több hasonló is ismert a nyugati országokból. A nemzetközi felhárborodás ismételtén feltett kérdései: milyen szörnyetegek képesek ezt tenni? És hogy lehet megszabadulni egy ilyen helyzetből? A szintén Ausztriában elrabolt és fogvatartott Natasha Kampusch a *3096 nap* című könyvben írta meg a maga történetét. Az ír származású Emma Donoghue író pedig az amstetteni események hatására látott neki *A szoba* (2010) című, Man Booker-díjas regényének. A kritikusok szinte egyöntetűen dicsérték az érzékenységet, mellyel a szerző a nehéz témához nyúlt, néhányan viszont azal vádolták, hogy meglovagolja a botrány körüli intenzív médiafigyelmet. Kérdésként felmerült az is, hogy vajon képes-e az áldozaton kívül bárki más hitelesen bemutatni a rabság és a szabadulás lélektani folyamatait.

Emma Donoghue azonban nem csupán ihletet merített az amstetteni botrányból, hanem egy merész húzással meghaladta a hagyományos elvárást, mely a történetet az elkövető-áldozatmenekülés témáira építené fel. A regény ugyanis egyáltalán nem foglalkozik azzal, hogyan születik a szörnyeteg, és még csak nem is az elsődleges áldozat szemszögén keresztül láttatja az eseményeket. Donoghue narrátorául a könyvbéli áldozat választotta, ezzel legtöbbszörözve a regény réte-

geit: éppúgy élénk tár egy hiteles gyermeklélektani tanulmányt, mint ahogy rámutat a nyelv vagy a történetmondás erejére, és mélyen fejet hajt a szülői szeretet és az anyaság előtt. Donoghue írói erénye, hogy a kis Jack nem szirupos figura, hanem hol naiv, hol meglepően bölcs, hol aranyos, hol idegesítő – mint akármelyik gyerek.

A szobába Jack ötödik születésnapján lépünk be, mikor megismerjük a még egyetemistaként évekkor korábban elrabolt anyja és már fogságban, a mindennapos nemi erőszakból született fia fullasztóan klausztrófób és monoton világát. A megélt valóságok között viszont hasadás mutatkozik, hiszen ami az anyának börtön, az Jack számára teljes élet, sőt, maga az Élet, amit gazdag részletességgel kommentál. Számára a szoba nem csapda, sokkal inkább anyja és fia abszolút egységének fizikai kivételése. Anyaméh, ahol ők ketten soha nem válnak el egymástól. Az anyja pedig mindent megtesz, hogy a lehetőségekhez képest egészséges lelkű és szellemű kisfiút neveljen: sok játék, tanulás, tornagyakorlatok, gondosan felügyelt tévézés és végtelen figyelem kíséri Jack napjait. Az extrém közegbe helyezett, mindent körülvevő borzalmat felülíró szülői szeretet és gondoskodás tematikája nem véletlenül cseng össze Cormac McCarthy poszt-apokaliptikus apa-fiú sztorijával; Donoghue konkrét előképként hivatkozik *Az útra* (2006).

A szobában megtapasztalt korlátok azonban nemcsak fizikaiak, hanem fogalmi szinten is megjelennek. Jack belső monológja a szerző által tudatosan ronszolt szöveg; azaz az anyanyelvi szabályokat, kifejezéseket még tanuló gyerek gyakran kusza beszéde a gyermeki percepció illusztrálásának eszköze. A kisfiú számára értelmetlen, ijesztő vagy megnevezhetetlen dolgokra az olvasónak azonban már nagyon is vannak fogalmai. Ezekből a narratív hiányokból bomlanak ki számunkra a felnőttek által megélt események a múltban és a jelenben. A hitelesen megvalósított nyelvi bravúr mellett a külső nézőpont alkalmas arra is, hogy Donoghue az anya lelki folyamatait érzékeny tapintattal, de pontosan ábrázolja a szabadulás előtt és után.

Mert a cselekmény látványos fordulópontját jelentő szabadulás a kötet felénél bekövetkezik. Donoghue ugyanis a rabság mellett fontosnak tartja annak bemutatását is, hogyan lehet belépni, illetve visszaintegrálódni a falakon túli világba. Az anyja számára a trauma kiterjeszti a magányt és a kiszolgáltatottság érzetét a jelenbe, a szeparációs

szorongással túlkorosan küzdő Jacknek pedig a „szabad élet” rémisztő és logikátlan. A fizikai rabság ugyan megszűnik, de lelkileg egyáltalán nem könnyű elhagyni a szobát.

ALEXANDRA, 2011.

„A koncentrációs táborok boldogságáról beszél”

(Jacob Tremblay és Brie Larson)

